

Seo o lokelang ho se tseba ka ditlaleho tsa mokitlane

Maafrika Borwa nako le nako a fumana dihlooho tsa dikoranta tse tletlebang ka motsamao wa tlaleho ya mokitlane. Dihlooho tsa ditaba hangata di baka lerata le leholo ha ho na le ho theosetswa tlase (downgrade). Bakeng sa bareki, sena e ka ba se ferekanyang. Ho ntlafatsa kutlwisiso ya rona ka karolo ya ditlaleho tsa mokitlane ikonoming ya rona, FSCA e hlahisitse risose ena ho hlalosa ditlaleho tsa mokitlane.

Risose ena e mabapi le mokgatlo le **ditlaleho tsa mokitlane tsa naha** tse fanwang ke Mekhatlo ea Litekanyetso tsa Mokoloto (Credit Rating Agencies (CRA)) mme ha se **matshwao a phumantsho ya mokitlane a motho ka mong**, a fanwang ke biro ya mekitlane.

Tlaleho ya mokitlane ke tshebetso ya ho hlahloba le ho fana ka dintlha tsa boemo ba phumantsho ya mokitlane tsa eo e tla bang moadimi, e sebedisa mokgwa wa ho hlahloba o se nang leeme le o nang le ditekanyetso, ho thusa baadimi ho etsa qeto o lokela ho adima ho mang mme tlasa dipehelo dife.

Haeba ba bolellwa hore moadimi e mong o na le matshwao a matle a phumantsho ya mokitlane, mme e mong yena, ha ba bapiswa, o na le matshwao a seng matle a phumantsho ya mokitlane, kahoo ho lebelletswe hore moadimi wa pele o tla atleha ho fumana mokitlane. Wa bobedi yena ho ka etsahala a fumane mokitlane empa ka sekgahla sa tswala se phahameng, mme ho ka etsahala a fumane tjhelete e nyane (lounu). Lounu e ka ba le dipehelo tse thata tse tsamaisanang le yona, ka mohlala kopo ya hore lounu e lefellwe kapele.

Baemedi ba Taleho ya Mokitlane [Credit rating agencies (di-CRA)] ba ikarabella bakeng sa tshebetso ya baadimi ba mekgatlo (mmuso, dibanka, mekgatlo ya mmuso, dikhampani tse kgolo tsa matjhabatjhaba le baadimi ba bang kgwebo tse ikgethang).

Difeme tse hloakang ho fana ka ditlaleho tsa mokitlane mona Afrika Borwa di lokela ho ngodiswa le Financial Sector Conduct Authority (FSCA). Standard and Poor's Global Ratings Europe Limited, Moody's Investors Service South Africa (Pty) Ltd le Global Credit Rating Co (Pty) Ltd (GCR Ratings) di ngodisitswe ke FSCA ho fana ka ditlaleho tsa mokitlane mona Afrika Borwa. GCR Ratings ke feme e ka Borwa ho Afrika ha tse ding kaofela e le dikhampani tsa kantle ho naha.

Tshebetso ya tlaleho ya mokitlane

Ha khampani e batla ho adima tjhelete ka ho fana ka bonto, hangata e tla botsa khampani e nngwe ya baemedi ba ditlaleho ho reita bonto. Khampani e fanang ka bonto e tla lefella moemedi ho fana ka tlaleho.

Hangata lekeno le profete ya baemedi ba ditlaleho, le tswa ho ditefelong tseo moadimi a di lefellang bakeng sa ho reita dibonto tsa bona. (Moadimi o dumela hore ho ba le tlaleho e ntle – ka ho kgetheha - ho tla etsa hore ho be bonolo ho adima ka dipehelo tse ntle.)

Ka dinako tse ding ho tsekwa hore ho na kgohlano ya dithahasello, hore baemedi ba ditlaleho ba lefellwa ke baadimi mme kahoo seo se tla ba susumelletsa ho fa "bareki" ditlaleho tse ntle. Kahoo ho bohlokwa haholo hore baemedi ba ditlaleho ba sebetse ka ditekanyetso tse phahameng tsa kgothalo le botshepehi. Dinaheng tse ngata, ho kopanyelletsa le Afrika Borwa, badisa ba mmaraka wa ditjhelete badisa mesebetsi ya bona ho etsa bonnete ba hore, ka mohlala, ha di bontshe leeme ka ho fa bareki ba lefang haholo ditlaleho tse betere. Ena ke karolo e bapalwang ke FSCA mona Afrika Borwa.

Baemedi le bona ba fana ka ditlaleho bakeng sa dibonto tse fanwang ke mmuso, tse bitswang "ditlaleho tse ikemetseng" ("sovereign ratings"). Ba etsa sena ba na le pono ya boemo ba mmuso wa naha ba phumantsho ya mokitlane ho etsa hore ho be bonolo ho hlahloba le boemo ba baadimi ba bang ba phumantsho ya mokitlane, jwalo ka dibanka.

Ditlhaloso

Ditshireletso tse tshehetswang ke thepa	Ditshireletso tse tshehetswang ke motsamao wa ditjhelete wa thepa e kopanetsweng. Dilounu tsa ikhwithi ya ntlo, dilounu tsa ho reka koloi, tjhelete e tla fumanwa dikareteng tsa mokitlane le
Disebediswa tsa ditjhelete	Ditshireletso di ya dipoitwa kapa boitlamo e le tiiso ya ho phethahatsa mosebetsi kapa ho lefella lounu.
Dibonto	Konteraka pakeng tsa dihlopha tse pedi. Dikhampani kapa mmuso di fana ka dibonto hobane di lokela ho adima tjhelete e ngata ka morero o itseng? Dibonto di na le letsatsi la ho fellwa (ho fela) ke nako.

Pampiri ya kgwebo	Pampiri ya kgwebo, mmarakeng wa ditjhelete wa lefatshe ka bophara, ke setlankana sa tshepiso se sa sireletsehang (tokomane e amohelang sekoloto) se nang le letsatsi la ho fellwa ke nako le tsitsitseng leo ka tlwaelo e leng kamora
Ditlaleho tsa mokitlane tsa khampani	Ditlaleho tsa mokitlane tsa khampani ke pono ya moemedi ya ikemetseng mabapi le kgonahalo ya hore khampani e tla kgona ho finyella boikarabelo ba yona ha letsatsi le behilweng le atamela. Tlaleho ya mokitlane ya khampani e bontsha hore
	batho ba e ba kolotang. Ho bohlokwa ho hopola hore tlaleho ya mokitlane ya khampani ke pono, ha se taba ya sebele, kaha puseletso e ka se be le kgonahalo e le nngwe (1).
Credit rating agencies (CRA)	Dikhampani tse fanang ka ditlaleho tsa mokitlane, tse bontshang bokgoni ba moadimi ba ho lefa sekoloto le menyetla ya ho hloleha ho lefa (ho se lefe).
Sekala sa tlaleho ya mokitlane	Ke ditlhaku tsa matshwao a bontshang tlaleho ya mokitlane. Tekanyetso le Tlaleho e Mpe, ka mohlala, sekala sa tlaleho ya mokitlane se tloha ho AAA ho ya ho C le D.
Ditlaleho tsa Mokitlane	Ke tlhahlobo e lekanngwang ya boemo ba phumantsho ya mokitlane ba moadimi ka mantswa a akaretsang kapa mabapi le sekoloto se itseng kapa boitlamo ba ditjhelete.
Matshwao a phumantsho ya mokitlane	Palo e tlohang ho 300-850 e bontsha boemo ba moreki ba phumantsho ya mokitlane. Matshwao a phumantsho ya mokitlane a theilwe nalaneng ya mokitlane, palo ya diakhaonte tse butsweng, tekanyetso ya kakaretso ya sekoloto le nalane ya puseletso. Baadimi/moadimi o sebedisa tlaleho ya mokitlane ho hlahloba kgonahalo ya hore motho o tla kgona ho lefa lounu ka nako. Sena se boetse se susumetsa monyetla wa
Mofuta wa dibonto (Debentures)	Ditjheleteng tsa mokgatlo, bonto ya debenture ke sesebediswa sa sekoloto sa nako e bohareng ho ya nakong e telele se sebediswang ke dikhampani ho adima tjhelete, ka sekgahla sa
Bafani	Mofani ke khampani e leng molaong e hlahisang, e ngodisang le e rekisang ditshireletso ho fana ka tshehetso ya ditjhelete tshebetsong ya yona. Bafani e ka ba dikhampani, ditraste tsa ho tsetela, kapa mmuso wa seleha kapa wa matjhaba.

Tlaleho ya mokitlane e ikemetseng	Tlaleho ya mokitlane e ikemetseng ke tlhahlobo e ikemetseng ya boemo ba phumantsho ya mokitlane ba naha kapa khampani e ikemetseng. Ditlaleho tsa mokitlane tse ikemetseng di fa boramatsete ponelopele ka tekanyo ya kotsi e amanang le ho tsetela sekolong sa naha e itseng, ho akarelletsa le kotsi efe kapa efe va sepolotiki.
Boitlamo bo ntjhafaditsweng	Boitlamo bo ntjhafaditsweng ke tsela e lokisitsweng ya ho fumana matlole mmarakeng. Mekgatlo e sebedisang mokgwa
	Special Purpose Vehicle kapa SPV (hangata e ba Traste) mme e tlamella thepa eo e nang le yona kapa tjelete eo e tla e

Ditaba tse ka hare:

1. Molao wa Ditshebeletso tsa Tlaleho ya Mokitlane, Nom. 24 wa 2012.
2. Tlaleho ya Mokitlane ke eng?
3. Kamoo Ditlaleho tsa Mokitlane di Sebedisang ka Teng
4. Hobaneng ha Ditlaleho tsa Mokitlane di le Bohlokwa
5. Mefuta ya Ditlaleho tsa Mokitlane
6. Mefuta ya Disebediswa tsa Sekoloto tse Tlalehilweng

1. Molao wa Ditshebeletso tsa Tlaleho ya Mokitlane, Nom 24 wa 2012

Financial Benchmarks le Credit Rating Agencies e leng lefapha la FSCA ke bahlokomedi ba Molao wa Ditshebeletso tsa Tlaleho ya Mokitlane, nom. 24 wa 2012 (Molao). Molao o kene tshebetsong ka la 17 December 2013. O sebeta ditshebeletsong tsa ditlaleho tsa mokitlane tse etsahetseng Rephaboliking, ditlaleho tsa mokitlane tse fanwang ke credit rating agencies (di-CRA) tse ngodisitsweng Rephaboliking, mme motho e mong le e mong ya etsang ditshebeletso tsa tlaleho ya mokitlane kapa ya fanang ka ditlaleho tsa mokitlane Rephaboliking.

Hlokomela hore FSCA ha e laole dikhampani tse kgolo (e leng "monga" khampani lefatsheng ka bophara) ya di-CRA. Di-CRA tse ngodisitsweng ke S&P Global Credit Rating (Incorporated ya kwana Ireland) Lekala la Afrika Borwa, Moody's Investors Service South Africa (Pty) le Global Credit Rating Co. (Pty) Ltd. Sena se bontsha hore bafani (dikhampani tse tlalehilweng ke di-CRA) le boramatsete ba na le tokelo ya ho nka bohato ba molao ho FSCA ha ba sebedisa mme ba itshetlehile ka ditlaleho tsa mokitlane tse fanwang le ho phatlalatswa ke baemedi ba ngodisitsweng ba fanang ka tlaleho ya mokitlane.

Moemedi ya fanang ka tlaleho ya mokitlane ke motho wa molao eo mosebetsi wa hae e leng ho fana ka ditlaleho tsa mokitlane e le mosebetsi wa botsebi. CRA e hlahloba boemo ba phumantsho ya mokitlane ba khampani kapa sekoloto sa ditshireletso se jwalo ka dibonto, dinoutse, le disebediswa tse ding tsa sekoloto tse jwalo ka ditshireletso tse tshehetswang ke thepa.

2. Tlaleho ya Mokitlane ke eng?

Tlaleho ya Mokitlane ke tlhahlobo ya bokgoni ba khampani ba ho lefella boitlamo ba yona bo amanang le ditjhelete. Bokgoni ba ho lefella boitlamo ba yona ba ditjhelete e bitswa boemo ba phumantsho ya mokitlane. Ditlaleho tsa Mokitlane di sebetsa sekolong se kang sa ditshireletso se jwalo ka dibonto, dinoutse, le disebediswa tse ding tsa sekoloto tse jwalo ka ditshireletso tse tshehetswang ke thepa. Ditlaleho tsa Mokitlane di abelwa dikhampani le mebuso.

Ditlhahlobo tsa mokitlane le ditlhahlobo tsa dikhampani le mebuso ka tlwaelo di etswa ke baemedi ba fanang ka tlaleho ya mokitlane. Baemedi ba fanang ka tlaleho ya mokitlane ba lefella ke mokgatlo/mofani (moadimi) o batlang tlaleho ya mokitlane bakeng sa yona kapa e nngwe ya ditaba tsa yona tsa dikoloto mme mokgatlo o lefa moemedi ya fanang ka tlaleho. Ditlaleho tsa mokitlane di sebetsa ho dikgwebo le mebuso, ha matshwao a mokitlane sebetsa ho motho ka mong. Ka ho tshwanang, ditlaleho tsa mokitlane tse ikemetseng di sebetsa mebusong ya naha, ha ditlaleho tsa mokitlane tsa khampani di sebetsa ho dikhampani. Ka lehlakoreng le leng, boemo ba phumantsho ya mokitlane ba motho ka mong bo tlalehwa ke biro ya mekitlane. Matshwao a phumantsho ya mokitlane a fumanaha ho nalane ya mokitlane e bolokilweng ke biro ya mekitlane. Matshwao a phumantsho ya mokitlane a motho ka mong a tlalehwa e le nomoro, ka tlwaelo e tlohamg ho 0 ho ya ho 999. Ha ntlha e phahame haholo tlaleho ya mokitlane e ba betere haholo.

3. Kamoo Ditlaleho tsa Mokitlane di Sebetsang ka Teng

Kaha tlaleho ya mokitlane e fanweng ke ponpo ya kgonahalo ya hore moadimi o tla kgona (mme o ikemiseditse) ho lefella lounu ka nako eo ho dumellanweng ka yona lounung, tlaleho e phahameng ya mokitlane e bontsha hore kgonahalo e phahameng ya ho lefella lounu ka ho felletseng ntle le mathata afe kapa afe; ha tlaleho e mpe ya mokitlane e bontsha hore moadimi a ka nna a ba le mathata a ho lefella lounu ka ho sheba boemo ba hona jwale le boemo ba nakong e tlang ya mehlodi ya hae ya ditjhelete. Tlaleho ya mokitlane e ama menyetla ya mokgatlo ya ho

fumana diphelelo tse ntle bekeng lounu, jwalo ka sekgahla sa tswala. Tlaleho ya mokitlane qetellong e ama kamoo boramatsete ba shebang khampani e kaba hantle kapa hampe.

Tlaleho ya nako e kgutshwane ya mokitlane e bontsha kgonahalo ya hore moadimi o tla hloleha ho lefa pele ho fela selemo, mme mabapi le tlaleho ya mokitlane ya nako e telele e bontsha hore moadimi ho na le kgonahalo ya hore o tla hloleha ho lefa neng kapa neng nakong e tlang e ekeditsweng.

Baemedi ba fanang ka ditlaleho tsa mokitlane ba fana ka matshwao a ditlhaku ho bontsha tlaleho ya mokitlane. Tlaleho e Ntle le e Mpe, ka mohlala, e na le sekala sa tlaleho ya mokitlane se tlohang ho AAA ho ya ho C le D. Sesebediswa sa sekoloto kapa mokgatlo o nang le tlaleho e ka tlase ho BBB- ho nahanelwa hore ke letshwao leo e seng la ho tsetela kapa letshwao le inhanelwang le bolelang hore e na le monyetla o phahameng wa ho hloleha lefa dilounu.

4. Hobaneng ha Ditlaleho tsa Mokitlane di le Bohlokwa

Ditlaleho tsa Mokitlane di thehilwe mosebetsing o entsweng hantle ke baemedi ba tlaleho ya mokitlane. Leha mokgatlo o adimang o tla hahamalla ho ba le tlaleho e phahameng ka ho fetisisa ya mokitlane ho na le kameho e kgolo ho sekgahla sa tswala se lefiswang ke baadimi, baemedi ba fanang ka ditlaleho ba lokela ho ba le pono e lekalekaneng ya boemo ba ditjhelete ba moadimi le bokgoni tshebeletso/ho lefa sekoloto.

Tlaleho ya mokitlane ha e bontshe feela haeba moadimi o tla dumellwa ho fumana lounu empa e boetse e bontsha hore sekgahla sa tswala seo lounu eo e tla lokela ho lefshwa ka sona hape le diphelelo tsa lounu. Kaha dikhampani di itshethlile ka dilounu ho tshehetsa mesebetsi ya tsona, ho hanelwa lounu e ka ba bothata bo boholo, le sekgahla sa tswala se phahameng se boima ho se lefella. Tlaleho ya Mokitlane e bapala karolo e kgolo qetong ya boramatsete ya ho reka bonto. Tlaleho e mpe ya mokitlane ke letsete le sa tsitsang; le bontsha hore khampani e tla hloleha ho lefella bonto ya yona.

Moadimi o hloka ho dula a sebetsa ka thata ho boloka tlaleho e ntle ya mokitlane. Tlaleho ya mokitlane ha ya ema nqa e le nngwe; bonneteng di ya fetofetoha ho itshetslehile ka lesedi la moraorao, le sekoloto se le seng se sa thabiseng se ka fokotsa dintlha tsa hao leha di ne di le ntle haholo. Ditlaleho tsa mokitlane di nka nako ho di hodisa hape kaha baemedi ba fanang ka ditlaleho ka tlwaelo ba hlahloba distatemente tsa ditjhelete tsa mokgatlo bakeng sa dilemo tse hlano tse fetileng. Mokgatlo o nang le tlaleho e ntle empa o na le nalane e kgutshwane ya mokitlane ha e shejwe ka tsela e tshwanang le khampani e nang le boleng bo tshwanang ba mokitlane le nalane ya nako e telele. Baadimi/Boramatsete ba batla ho tseba hore moadimi a ka

kgona ho boloka tlaleho e nte ya mokitlane ka ho tswelang pele ka nako e telele.

5. Mefuta ya Ditlaleho tsa Mokitlane

Ditlaleho tsa Mokitlane tse Ikemetseng: ditlaleho tsa mokitlane tsa naha e nahanelwang neng kapa neng ha lounu e lokela ho atoloswa kapa letsete le leholo le nahanelwa ka naheng. Ditlaleho tsena tsa mokitlane di na le ditlamorao ho theko ya dibonto tsa naha le tlaleho ya mokitlane e fanwang dikhampaning tse leng ka naheng.

Mofani wa Tlaleho ya Mokitlane: pono ya bokgoni ba mekgatlo ya ho lefa dilounu tsa yona.

Ditlaleho tsa Sekala sa Setjhaba: dipono tsa boemo ba phumantsho ya mokitlane tsa mofani le boitlamo ba ditjhelete ka naheng. Tsena di bapiswa le ditlaleho tse tshwanang tsa mokitlane ho bafani ba leng ka naheng e tshwanang.

Tlaleho ya Mokitlane ya Lefatshe ka Bophara: dipono tsa boemo ba phumantsho ya mokitlane tsa mofani le boitlamo ba ditjhelete lefatsheng ka bophara. Tsena di bapiswa le ditlaleho tse tshwanang tsa bafani le boitlamo ba ditjhelete kae kapa kae lefatsheng.

6. Mefuta ya Disebediswa tsa Sekoloto tse Tlalehilweng

Bonto/debenture ke mefuta e tlwaelehileng haholo ya disebediswa tsa sekoloto tse sebediswang ke dikhampani tse poraefete, baemedi ba mmuso, le mekgatlo e meng ya ditjhelete. Dibonto ke ditumellano tsa lounu tse sireleditsweng ke thepa e tshwarehang. Di-denature, ka letsohong le leng, ke disebediswa tsa sekoloto se sa sireletswang ke ntho leha e le efe e tshwarehang (ntho efe kapa efe e fanweng e le tshireletso ya ho lefella lounu, haeba lounu e hloleha ho lefella).

Pampiri ya kgwebo: disebediswa ke (tse bapiswang le IOU/setlankana se tshepiso se sa sireletsehang) tse sebediswang ka kadimo ya nako e kgutshwane. Pampiri ya kgwebo e fanwa ke dikhampani tsa tlhahiso, dikhampani tsa ditjhelete, dibanka le mekgatlo ya ditjhelete eo e seng banka.

Boitlamo bo ntjhafaditsweng: hape ke boitlamo ba sekoloto se fapaneng le bonto ya debenture kapa bonto kapa mananeo a dipositi a tsitsitseng le dipampiri tsa kgwebo. Boitlamo bo tsitsitseng ka kakretso ke tshireletso e tshehetswang ke thepa, ho bolelang hore e tshehetswa ke

ntho e tshwarehang. Baemedi ba fanang ka tlaleho ya mokitlane ba hlahloba kotsi e amanang le ho etsa kgwebo e tsepamisang mohopolo phallong ya tjehelete. Maamong a mabe ka ho fetisisa, ho lefella sekoloto sa tjehelete e tsetetsweng ho tla etswa ka tsela e bontshitsweng tokomaneng ya boitlamo bo tsitsitseng.

Batho ba ka fanang ka thuso

Financial Sector Conduct Authority (FSCA)

Ho fumana haeba feme e ngodisitswe ho fana ka tlaleho ya mokitlane mona Afrika Borwa iteanye le FSCA.

Setsi sa Mehala: 0800 20 3722 (FSCA)

Switchboard: 012 428 8000

Nomoro ya fekese: 012 346 6941

Imeili: enquiries@fsca.co.za / complaints@fsca.co.za

Webosaete: www.fsca.co.za

Aterese ya sebaka:

Riverwalk Office Park, Block B,
41 Matroosberg Road, Ashlea Gardens,
Pretoria, South Africa 0081

Aterese ya poso:

P.O. Box 35655, Menlo Park, Pretoria, 0102

Lefapha la FSCA la Thuto ea Bareki (FSCA's Consumer Education Department (CED))

Bakeng sa tlhahisoleseding e eketsehileng ya thuto ya tsa ditjehelete ya moreki, iteanye le CED ya FSCA.

Imeili: CED.Consumer@fsca.co.za

Websaete: www.fscamymoney.co.za

© 2021 FSCA

Boitlhaloso

Tlhahisoleseding e leng bukaneng ena e fanwe ke Financial Sector Conduct Authority (FSCA) bakeng sa merero ya tlhahisoleseding feela. Tlhahisoleseding ena ha e emele keletso ya molao, ya setsebi, kapa ya tsa ditjehelete. Le hoja ho entswe sohle se matleng ho netefatsa hore ditaba tse kahare di na le thuso le hore di nepahetse, FSCA ha e fane ka tiiso, tshepiso kapa tiiso tabeng ena mme ha e amohele boikarabelo bofe le bofe ba molao kapa boikarabelo bakeng sa ditaba tse kahare kapa ho nepahala ha tlhahisoleseding e fanweng, kapa bakeng sa tahlehelo efe kapa efe kapa tshenyo e ka hlahang ka ho toba kapa ka tsela e sa tobang mabapi le ho itshetleha ka ho sebedisa tlhahisoleseding e jwalo. Ntle le haeba ho boletswa ka tsela e nngwe, copyright ya tlhahisoleseding kaofela monga yona ke FSCA. Ha ho na karolo ya bukana ya tlhahisoleseding ena e ka etswang dikopi tse ding kapa ho fetisetswa kapa ho sebediswa hape ka mokgwa ofe kapa ofe kapa metjha efe kapa efe ya phatlalatso ntle le haeba ho fumanwe pele tumello e ngotsweng Ofising ya Financial Sector Conduct Authority ya Khansela ka Kakaretso.